כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת תצוה ■ ה' אדר א' ה'תשע"א ■ 09.02.2011 ■ גליון מס' 108

תפוצה לכל קהילות ישראל

וטוב לב משתה תמיד - משתה ושמחה באדר ראשון

/ הרב אהרן כ"ץ*

המשנה בפרק הראשון של מסכת מגילה קובעת ש"אין בין אדר ראשון לאדר שני אלא מקרא מגילה בלבד". בגמרא שם מבואר שלשיטת ר' אליעזר ברבי יוסי (החולק וודאי על משנתנו) אם קראו את המגילה באדר ונתעברה השנה והוסיפו חודש אדר נוסף אין צורך לשוב ולקרא את המגילה גם באדר השני משום שכל המצוות הנוהגות באדר שני נוהגות גם באדר הראשון ובקריאה שקראו בראשון יצאו ידי חובה. מכאן כתבו התוספות (שם בדיבור המתחיל ור' אליעזר) שיש שנהגו לעשות מטעם זה משתה ושמחה ביום י"ד וביום ט"ו של חודש אדר ראשון. התוספות העיר שגם מן המשנה יש לדייק כן, שהרי המשנה אמרה: "אין בין אדר ראשון לאדר שני אלא מקרא מגילה בלבד", ולמקרא מגילה צריך לצרף גם את מצוות המתנות לאביונים, שהרי עיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, אבל למצוות משתה ושמחה אין הבדל בין אדר ראשון לאדר שני. התוספות בסופו של דבר אינם מקבלים שיטה זו, שהרי הגמרא שם מדייקת את המשנה בדרך זו. "אין בין אדר ראשון לאדר שני אלא מקרא מגילה בלבד", לעומת איסור הספד ותענית (בימי י"ד וט"ו) שנוהג בשניהם. איסור הספד ותענית הוא מן העובדה שימי י"ד וט"ו באדר הוזכרו במגילת תענית כימים אסורים בהספד ותענית. אך לעניין חובת משתה ושמחה (שלדעת התוספות ודאי אינם קשורים באיסור הספד ותענית), אין דין אדר ראשון כדין אדר שני, ורק באדר שני עושים משתה ושמחה ולא באדר ראשון. התוספות קובעים במסקנתם: "וכן הלכה שאין צריך להחמיר לעשות משתה ושמחה באדר ראשון".

הר"ן קרוב לוודאי אינו מקבל את גישתם של בעלי התוספות. לשיטתו משתה ושמחה כרוכים באיסור הספד ותענית. אדרבא. עיקר האיסור בהספד ותענית נובע מהיותם של ימים אלה ימי משתה ושמחה. הגמרא דורשת את פסוקי המגילה, הנוגעים לתקנת מרדכי ואסתר לעשות את הימים האלה ימי משתה ושמחה באופן הזה: "שמחה מלמד שאסור בהספד משתה מלמד שאסור בתענית", ומכאן החיוב בסעודה גדולה של ימי הפורים. מכיון שמוסכם על סוגיית הגמרא איסור הספד ותענית גם בימי י"ד וט"ו של אדר ראשון ברור שאיסור זה נובע מחובת משתה ושמחה גם בימים אלה. הר"ן מסכם דיונו בנושא זה במילים "וקרוב הדבר גם כן שראוי להרבות בסעודה ביי"ד שבראשון אבל לעניין לשלוח מנות כיון דדמו למתנות לאביונים דליתנהו אלא בשני משמע נמי דאף משלוח מנות אינו אלא בשני".

גם הגאון מוילנה בביאור הגר"א שלו להלכות תענית (סימן תקס"ח) העיר את הערת הר"ן על התוספות: "וז"ש תוס' שם ד"ה ור"א כו' די"ד וט"ו שבאדר ראשון אף שאסור בהספד ותענית א"צ לעשות משתה ושמחה ולכאורה קשה הא איסור הספד ותענית ילפינן ממ"ש משתה ושמחה". הגאון ביאר שם שהטעם שיש איסור הספד ותענית גם בי"ד וט"ו של אדר הראשון, הוא, משום שימים אלה הוזכרו במגילת תענית. ובמגילת תענית, אחרי שהוזכרו "יום ארבעה עשר ויום חמשה עשר ימי פוריא אינון דלא לספוד בהון" נאמר אין בין אדר ראשון לאדר שני אלא מקרא מגילה לבד. הגאון הדגיש שאיסור הספד ותענית בימי הפורים באדר השני אסורים מצד מה שנכתב מפורש במגילה עצמה ועיקר חידוש מגילת תענית נוגע לאדר ראשון. על כן סבור הגאון שחובת איסור הספד ותענית אינה נוגעת למצוות השמחה על כן אין לדעתו דין משתה ושמחה באדר ראשון. (הגאון סבור שמי שמת מי מהוריו באדר של שנה פשוטה ונוהג להתענות ביום שמתו בו הוריו, בשנה מעוברת יתענה גם באדר ראשון וגם באדר שני, לא כדעת השולחן ערוך שעיקר דין היארצייט הוא באדר שני, ולא כרוב פוסקים ובכללם הרמ"א שעיקר היארצייט הוא באדר ראשון).

ה-"חת"ם סופר" כתב בתשובה מפורסמת (יו"ד רל"ג) שקביעת יום מועד ביום שנעשה לו לאדם נס הוא חיוב מן התורה, לכן החיוב לעשות הודאה בימי חנוכה ופורים הם חיוב דאורייתא. התקנות

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

לכבוד ולתפארת
עיקרה של היהדות הוא עולמו הפנימי של האדם, ועם זאת יש ערך מוסף למראה החיצוני. איך עלינו להתייחס לנויו של העולם?...
המשך בעמ' 3

חוק וסדר
"אל תיראי תולעת יעקב"
במאה העשרים זו היתה בודאות משימה עבור ג'יימס בונד. המשימה: לחדור למפקדת האויב, המתקדמת ביותר ובעלת האבטחה הכבדה...
המשך בעמ' 5

שו"ת חורף
שאלה: האם נפלה הכרעה הלכתית לגבי התולעים שבהרינג?...
המשך בעמ' 7

סיפור לשבת
ונותרה רק המתיקות הרוחנית
רבי אהרן קוטלר זצ"ל הקפיד כל ימיו לענג את השבת ככל שרק התאפשר לו. אך מעשה שאירע עימו בערוב ימיו...
המשך בעמ' 4

שביבים

■ אדר א' לקחי החודש הנוסף
■ זהב וכסף ונחושת
■ קדוש קדוש קדוש
■ "הושיענו"
■ שגיאות מי יבין
■ יברכך ה' מציון

המשך בעמ' 8

איך לציין את אותו הנס הם תקנות דרבנן. לכן הדלקת הנרות של חנוכה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים הוא חיוב מדרבנן. העובר ואינו עושה שום זכר לנס עובר בביטול חובה שהיא מן התורה. העושה שום זכר לנס ביום אחד מימי החנוכה או הפורים אך לא קרא במגילה או לא הדליק נרות חנוכה אינו אלא עבריין של דרבנן, שהרי קיים את עיקר החיוב שהוא דאורייתא, אך לא עשאה בדרך שתיקנו חכמים לעשות זאת. גם הזוכר את הנס בשב ואל תעשה מקיים בזה את עיקרה של המצווה דאורייתא, של הכרה והודאה על הנס. זה היה לדעת הגאון עיקר תפקידה של מגילת תענית לקבוע מה היו הימים שבהם יש חובה לעשות זכר לניסים אפילו בדרך של מניעת ההספד ותענית. כך צריך כנראה להסביר את דברי התוספות שימי י"ד וט"ו של אדר הראשון המוזכרים בעצם בתוך מגילת תענית מחייבים איסור הספד ותענית, למרות שאין בהם מצוות משתה ושמחה. לכן קבעו התוספות במגילה שיו י"ד ויום ט"ו של אדר הראשון אין בהם חובת משתה ושמחה. דבריו אלה של החת"ם סופר מהווים תוספת ביאור, לביאורו של הגר"א לקושיית הר"ן על התוספות.

בסוגיית הגמרא הובאה דעתו של רבן שמעון בן גמליאל שאמר משום ר' יוסי שאם קראו את המגילה באדר ראשון ואחר כך נתעברה השנה, שבים וקוראים את המגילה באדר השני שאין קריאת המגילה אלא באדר שני ולא באדר ראשון. בכך חלוק הוא על שיטת ר' אליעזר ברבי יוסי הסובר שאם קראו את המגילה באדר ראשון שאין צורך לשוב ולקרותה באדר שני שכל המצוות הנוהגות בשני נוהגות בראשון. ר' יוחנן קבע בגמרא שהלכה כרבן שמעון בן גמליאל. הוסיף ר' יוחנן וקבע ששני התנאים הלו נחלקו בדרשת הפסוק במגילה "בכל שנה ושנה". לדעת ר' אליעזר בר' יוסי, ככל שנה ושנה, מה בכל שנה רגילה קוראים את המגילה באדר הסמוך לחודש שבט גם בשנה מעוברת עיקר הקריאה באדר הסמוך לשבט. מתווספת לזה הסברא ש"אין מעבירין על המצוות". ורבן שמעון בן גמליאל סבור שכמו בכל שנה ושנה הקריאה היא באדר הסמוך לניסן גם בשנה מעוברת עיקר הקריאה באדר הסמוך לניסן. מתווספת לזה הסברא שראוי לסמוך גאולת אדר לגאולת ניסן. מסתבר שהמחלוקת היא מה העדיפות. האם לקרוא באדר ראשון או באדר שני. אבל לכל הדעות לר' אליעזר בר' יוסי אם לא קרא באדר ראשון קורא ודאי באדר שני. ולדעת רשב"ג אם יוצא בשיירה ולא יוכל לקרא באדר שני רשאי לקרא את המגילה באדר ראשון. כך היה אכן סבור הגאון ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל (במאמר שנתפרסם מכתביו בחוברת מוריה). אך המעיין בחידושי הרשב"א לסוגיה (עמ' ע"ה בחידושי הרשב"א למסכת מגילה הוצאת מוסד הרב קוק, תשמ"א) במסכת מגילה יראה, שהוא סבר שלדעת ר' אליעזר בר' יוסי שאין קריאת מגילה אלא באדר הסמוך לשבט, ומי שלא קרא באדר ראשון הפסיד מצוות מגילה לגמרי. ואלו לדעת רבן שמעון בן גמליאל, שהלכה כמותו, מכיון שהוכרע שיש לסמוך גאולת אדר לגאולת ניסן על כן גם מי שיוצא בשיירה ולא יוכל לקרא מגילה באדר שני כהלכתה, לא יצא ידי חובתו בקריאת המגילה באדר ראשון.

בספר "חמד משה", בחידושיו לשולחן ערוך "אורח חיים" סימן תרצ"ז כתב שמי שטעה ואמר "על הניסים" ביום י"ד של אדר ראשון, לא צריך לחזור על תפילתו, משום שהרי הוא מזכיר באותה תפילה, דבר שהוא מעין המאורע ששייך גם באותו היום. דימה בעל החמד משה את האומר על הניסים באדר ראשון לבן עיר שאמר על הניסים ביום ט"ו של אדר רגיל שכבר פסק בעל הט"ז להלכה, וכתב: "כאן יש קצת שייכות בימים האלה, על כן ודאי אין צריך להחזירו אם אמרו", וחלק בזה על חמיו, בעל הב"ח שהיה סבור שיש לחזור על התפילה בגלל התוספת שלא שייכת לאותו היום וזה כהפסק בתפילתו. (ט"ז תרצ"ג ס"ק ג'). והיה נראה לי שלפי מה שלמדנו בדברי הרשב"א שהוזכרו שאין דין מקרא מגילה אפילו בדיעבד לדעת רבן שמעון בן גמליאל באדר ראשון, אין לדמות דין ט"ו באדר של בן עיר, שהוא מימי קריאת המגילה לימי י"ד וט"ו של אדר ראשון שאינם כלל ימים השייכים למאורע פורים, ולא שייך בהם כלל אמירת על הניסים והאומרו הרי הוא כמפסיק בתפילתו כמו שביאר הט"ז באותו מקום.

אך לדברי התוספות הגאון והחתם סופר שאיסור הספד ותענית באדר ראשון, מקורו במגילת תענית שבה ימי אדר ראשון כלולים ברשימת המגילה, והרי גם ימי י"ד וט"ו נאמרו שם לאסור איסור הספד ותענית, יום י"ד לבני הכרכים ויום ט"ו לבני שאר הערים, הרי ברור שכמו שנפסק להלכה שבן עיר שאמר על הניסים ביום ט"ו אינו צריך לחזור והרי הוא כאומר ביום ששייכת בו הזכרת הנס, כך יש לומר גם למי שאמר על הניסים ביום י"ד וט"ו של אדר ראשון שאינו חוזר על תפילתו והוי כמזכיר דבר השייך למאורע של אותו היום.

לעניין משתה ושמחה של אדר ראשון פסק השולחן ערוך בסימן תרצ"ז, בסעיף האחרון בשולחן ערוך אורח חיים: "יום י"ד וט"ו שבאדר ראשון אין נופלים על פניהם, ואין אומרים מזמור יענך ה' ביום צרה, ואסור בהספד ותענית; אבל שאר דברים אין נוהגים בהם; וי"א דאף בהספד ותענית מותרים. הגה: והמנהג כסברא הראשונה. י"א שחייב להרבות במשתה ושמחה בי"ד שבאדר ראשון (טור בשם הרי"ף) ואין נוהגין כן, מ"מ ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים; וטוב לב משתה תמיד (משלי ט"ו, ט"ו)". בעניין זה ראוי להעיר שהרמ"א פתח את ספר הגהותיו לשולחן ערוך במילים "שיוויתי ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני ה'". פתח הרמ"א בפסוק "שיוויתי ה' לנגדי תמיד" וסיים ספרו בפסוק "וטוב לב משתה תמיד", ביקש ללמדנו שחייב האדם בכל יום לדבוק בשני התמידים הללו, זכירתו כי עומד האדם בכל שעה לפני מלכו של עולם, וכך חייבים להיות כל הנהגותיו בעולם הזה. ומתוך אלה להיות שמח בשמחתם של הצדיקים, שמחה של תורה ושמחה של בניינו של עולם. מי שמקיים את "שיוויתי ה' לנגדי תמיד" יכול להיות שמח ובטוב לבב כל ימי עמדו בעולם הזה.

שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול.

*הרב אהרן כ"ץ.ראש כולל הלכה במכון הגבוה לתורה,
אוני' בר אילן ורב ברמת גן.

לכבוד ולתפארת

/ הרב יעקב הלוי פילבר

עיקרה של היהדות הוא עולמו הפנימי של האדם, ועם זאת יש ערך מוסף למראה החיצוני. איך עלינו להתייחס לנויו של העולם? מצד אחד אנו אומרים: "שקר החן והבל היופי", ורבי יעקב (במשנה אבות פ"ג מ"ט) אומר: "המהלך בדרך ושונה, ומפסיק ממשנתו ואומר: מה נאה אילן זה, מה נאה ניר זה, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו", שמהם משמע לכאורה שעל האדם להסתייג, עד כדי התעלמות, מהיופי העולמי. ומאידך אנו אומרים: "הדור נאה זיו העולם" ובמדרש (קה"ר ז) אנו מוצאים: "בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן ואמר לו: ראה מעשי כמה נאים ומשובחים הן, וכל מה שבראתי בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי", שממנו משמע שעל האדם להתבונן ולראות כמה נאים ומשובחים מעשיו של הקב"ה. אבל באמת אין כאן מחלוקת, יש כאן התייחסות לשני מקרים הפוכים, האחד, כאשר ההתרשמות ממראה הטבע ויופיו מביאה את האדם להפסיק ממשנתו, עד שההתפעלות שלו מיופיו של העולם מנתקת אותו מבורא עולם, התרשמות כזו היא לרועץ לאדם המסכנת את חייו הרוחניים. אבל אם ההתבוננות ביופי הבריאה דווקא מביאה את האדם להתחבר יותר אל בורא העולם, כמאמר הנביא (ישעיה מ כו): "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה", אז אדרבא ההתרשמות וההתפעלות מיופי העולם היא מומלצת, כמו שכתב הרמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ב ה"ב): "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו (של הא-ל)? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול". ומטעם זה נפסקה ההלכה: "היוצא לשדות או לגנות בימי ניסן וראה אילנות פורחים ונצנים עולים מברך: ...שלא חסר בעולמו כלום, וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ונאות כדי להנאות בהן בני אדם" (רמב"ם, הל' ברכות פ"י הי"ג).

יש לדון האם הצד החיצוני של חיי האדם הוא נחוץ לקידום החלק הרוחני של המוסר הצדק והחכמה של האדם. או אולי החיצוניות והפנימיות הם תרתי דסתרי, שהאחד מפריע להתפתחותו וקידומו של השני? לכאורה הכתוב "שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל" רואה בחיצוניות של החן והיופי ניגוד ליראת ה' של האדם, שהחן והיופי ראוי לביטול וזלזול ויראת ה' ראויה לשבח ותהילה. אבל מורי ורבי הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל היה רגיל לפרש לנו שאין בפסוק הזה ביטול וזלזול בחן וביופי, אלא כוונת הכתוב לפי דעתו היא: כאשר כל עולמה של האשה הוא רק היופי והחן, כי אז הוא שקר והבל, אבל כאשר האשה היא קודם כל יראת ה' אז אצלה החן והיופי הוא ערך מוסף, ולכן ו"היא תהלל" שבסיום הפסוק אין כוונתו שהאשה תתהלל ביראת השמים שלה, אלא הכוונה היא שהאשה שהיא יראת ה' לה ראוי להתהלל ביופי והחן, כי השילוב של מוסריות עם יופי הוא דבר ראוי לשבח. ואכן אנו רואים במקורות שלנו יחס חיובי להופעתו החיצונית של האדם, ואדרבא ככל שהאדם תופס מקום ציבורי מרכזי יותר, כך הופעתו החיצונית הופכת לצורך, כמו שנאמר (ישעיה לג יז): "מלך ביופיו תחזנה עיניך", ואין זו אמירה בעלמא אלא היא מחייבת את המלך, כמו שפסק הרמב"ם (הל' מלכים פ"ב ה"ה): "המלך מסתפר בכל יום ומתקן עצמו ומתנאה במלבושין נאים ומפוארים שנאמר: 'מלך ביופיו תחזינה עיניך'".

וכך מסביר הר"ן בדרשותיו (הדרוש החמישי) את הסתירה לכאורה, שבין דברי הרמב"ם לדברי הגמרא, בעניין הנביא. שלפי הגמרא (נדרים לח א): "אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גיבור ועשיר ועניו וכולן ממשה" ולפי הדוגמאות שמביאה הגמרא שם הגיבור הוא במובן הפיזי, וכן העשיר עשירותו היא של כסף ורכוש. ואילו לפי הרמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ז ה"א): "אין הנבואה חלה אלא על חכם גדול בחכמה, גיבור במידותיו ולא יהא יצרו מתגבר עליו בדבר בעולם ("איזהו גיבור הכובש את יצרו")" והעשירות היא בדעת: "והוא בעל דעה רחבה נכונה עד מאד". ומסביר הר"ן (שם) שאין כאן מחלוקת, אלא הרמב"ם מתייחס לנבואה שהקב"ה מנבא את האדם, והנבואה מיועדת לנביא בלבד, ולקבלת נבואה אישית כזו יש צורך במעלות רוחניות בלבד והופעותו החיצונית של הנביא אינה מעלה ואינה מורידה, ואילו הגמרא עוסקת בנביא השלוח לרבים, שתפקידו להשפיע על הציבור כדוגמת משה, נביא כזה נוסף למעלות הרוחניות צריך שתהיינה לו גם מעלות חיצוניות ("מעלות ההמוניות") שיהיו דבריו נשמעים יותר.

הופעה חיצונית מרשימה נדרשת לא רק מהמלך והנביא אלא התורה מחייבת זאת גם מהכוהנים בעבודתם במקדש, ככתוב: "ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת". ואת האמירה הזו אפשר להבין בשני דרכים, האחד, שהכבוד והתפארת מתייחס לבגדים, והשני, שהכבוד והתפארת מתייחס לכוהנים, ואכן רבי חיים בן עטר בפירושו לתורה "אור החיים" מפרש את כוונת התורה בשתי האפשרויות: האחת שהכבוד והתפארת אינם צורך הבגדים שבלעדיהם אי אפשר לעבוד עבודה, והביא ראיה לדבר ממשה רבינו, כמו שמובא במסכת ע"ז (לד א): "שאלו את רבי עקיבא במה שימש משה בשבעת ימי המילואים? לא היה בידו (להשיב), בא ושאל בבית המדרש ואמרו לו: בחלוק לבן שאין בו אימרא" משמע מתשובת הגמרא שהעבודה כשלעצמה היא רצויה גם ללא הכבוד והתפארת של בגדי העבודה, והציווי הוא לכוהנים שבגדיהם יהיו לכבוד ולתפארת, מכאן שהצורך של הכבוד והתפארת הוא לכהנים ולא לבגדים. ואילו בפירושו השני הוא מסביר ש"הכבוד והתפארת" הוא צורך של הבגדים, והחלוקה הזו של בגדי הכהונה שארבעה מהם היו בגדי לבן וארבעה מהם היו בגדי זהב אינו מקרי אלא הם מכוונים לתפקידם של הבגדים. לפי החכמה הפנימית ארבעת בגדי הלבן ירמזו לארבעת האותיות של שם הוי"ה, והם כנגד ה"תפארת", וארבעת בגדי הזהב ירמזו אל ארבעת האותיות של שם אדנ"י, והם כנגד ה"כבוד", שעבירות בני ישראל פוגמים בשני המדות הללו. ולכן דווקא הכוהנים, המכפרים על עבירות המוני בית ישראל, הם היו צריכים ללבוש את בגדי הכהונה, אבל משה שבשבעת ימי המילואים לא שימש בשביל לכפר על המוני בני ישראל, אלא רק כדי לכפר על אהרן ובניו להכינם לעבודת המשכן, ובשביל העבירות שלהם די היה בכפרת חלוק לבן.

כבר אמרנו שחשיבות החזות החיצונית אינה רק במראות נופי הטבע, אנו מוצאים את חשיבות החזות החיצונית גם של איש הציבור בכל הרמות, החל מהמלך שעליו אמרו (סנהדרין כב ב): "מלך מסתפר בכל יום שנאמר: 'מלך ביופיו תחזינה עיניך'", גם הכהן הגדול חייב להקפיד על הופעה חיצונית כמו שמובא שם: "כהן גדול מסתפר מערב שבת לערב שבת הואיל ומשמרות מתחדשות" ופרש"י שם: "וצריך להסתפר מפני משמרת חדשה זו הנכנסת שיראוהו ביופי". את חשיבות הופעתו החיצונית של הכהן הגדול אנו מוצאים כבר בתורה האומרת: "ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת". לא רק מהמלך והכהן נדרשת הופעה חיצונית מרשימה שיהיה "בעל

מראה" אלא היא נדרשת גם מהשופט כמו שכתב הרמב"ם (פ"ב מהל' סנהדרין ה"ו): "כשם שבתי דין מנוקין בצדק כך צריכים להיות מנוקין מכל מומי הגוף. וצריך להשתדל ולבדוק ולחפש שיהיו כולן בעלי שיבה, בעלי קומה, בעלי מראה". ואפילו הנביא שתפקידו הוא רוחני גם הוא צריך להיות בעל הופעה חיצונית מרשימה, כמו שאמרו (שבת צב א): "אין השכינה שורה אלא על בעל קומה". ולכאורה הדבר תמוה מה הצורך לנביא שהוא איש רוח להופעה חיצונית מרשימה? את הסיבה מסביר הר"ן בדרשותיו (הדרוש החמישי):

ש"אין ראוי שידבר אל הרבים אלא רק איש בעל צורה כדי שיהיו דבריו נשמעים יותר". מפני שההמון מושפע מהמראה החיצוני, ומפני הטעם הזה אמרו בבכורות (מה ב): "מנין שהקב"ה משתבח בבעל קומה? שנאמר: 'אשר כגובה ארזים גבהו'". וכבר אמרו חז"ל: "אשה נאה ודירה נאה וכלים נאים מרחיבים דעתו של האדם", על כן גם במקדש הנקרא: "נויו של עולם" ההקפדה אינה רק למראה החיצוני של המבנה אלא גם ללבוש שהכוהנים לובשים בעבודת המקדש.

סיפור לשבת

ונותרה רק המתיקות הרוחנית

רבי אהרן קוטלר זצ"ל הקפיד כל ימיו לענג את השבת ככל שרק התאפשר לו. אך מעשה שאירע עימו בערוב ימיו, שופך אור מיוחד על נוהגו זה, שממנו לא סר אף בהיותו על ערש דווי, בשעותיו הקשות ביותר.

הדבר אירע בתחילת שנת תשכ"ג, כחודש לפני פטירתו. בעומדו בתפילתו, תפילת שחרית, איבד לפתע רבי אהרן את הכרתו ומיד אושפז. הרופאים החליטו לנתחו ניתוח מסובך, שהיה גם דחוף מאד. אולם, גם לאחר הניתוח לא התאושש רבי אהרן זצ"ל. החלטת הצוות הרפואי הייתה להפסיק כל תזונה שהיא הניתנת דרך הפה. האיסור הקפדני כלל אכילה, שתייה ועד כדי טיפת מים. כל כלכלתו של רבי אהרן הייתה מאותה עת בזריקות ובעירויים בלבד.

כיוון שכך, היה היובש בפיו של רבי אהרן נורא עד לאימה. ואף הדיבור היה בלתי אפשרי בגלל אותו יובש. במצב קשה זה של צמא, שהוא אחד מגרועי הייסורים שבעולם, לא הרשו הרופאים אפילו הקלה בעזרת קרח או טיפת מים זערורית.

מקורביו של רבי אהרן התחננו בפני הרופאים להתיר להם להקל מעליו באופן כלשהו. אולם, רופאיו האישיים לא נעתרו להפצרותיהם, ולא אבו לשמוע מילה בנושא כאוב זה.

עד שביום הרביעי הגיע רופא תורן, שלא מבכירי הרופאים, ובשומעו את ההפצרות נתן את רשותו להגיש לרבי אהרן סוכריה קטנה על מקל. ימצוץ הרב וירווח לו.

התלמיד המאושר, שרשותו של הרופא ניתנה דווקא בשעת משמרתו, חפז להשיג את הסוכריה המותרת, וכשהוא משוכנע שהנה, הנה ירווח לראש הישיבה מהיובש המעיק שצרב בפיו, מיהר והגישה לרבי אהרן כשכל כולו מלא בחדווה.

לתדהמתו הביט רבי אהרן זצ"ל בסוכריה וניכר היה כי הרהורים כבדי משקל חולפים במוחו. ובעוד הסוכריה ממש לנוכח עיניו,הפטיר סופסוף רבי אהרן, תוך שהיובש מקשה עליו גם הפעם את הדיבור, מילים שירדו עד שיתיו של הבחור, תלמידו. וכך לאט בלא כוח אמר רבי אהרן זצ"ל: "אשמור זאת לכבוד שבת".

ואותו יום- יום רביעי היה. ואחריו יום חמישי... ויום שישי... ורבי אהרן הקדיש את התענוג שבשבירת היובש ליום שבת. "אשמור זאת לכבוד שבת!"...

והנה ביום שישי גילה אחד מרופאיו הבכירים את הסוכריה שהייתה מונחת על הארונית הסמוכה למיטתו של רבי אהרן. מייד בראותו אותה אסר בכל לשון של איסור לתתה לרבי אהרן.

וכך נותרה רק המתיקות הרוחנית שליוותה את רבי אהרן כל ימיו, כמלווה נאמנה לעולם שכולו שבת...

(מקדשי שביעי / היכל השבת)

חוק וסדר

פינה משפטית מאת עו"ד משה פרידל

"אל תיראי תולעת יעקב"

(ישעיהו מ"א, י"ד)

נכתב על ידי אד ברנס. (פורסם ב-פוקס ניוז)

במאה העשרים זו היתה בודאות משימה עבור ג'יימס בונד.

המשימה: לחדור למפקדת האויב, המתקדמת ביותר ובעלת האבטחה הכבדה, במקום בו מדענים לפותים בידיו של אדון מרושע, בונים בסודיות נשק המסוגל להשמיד את העולם. להפוך את הנשק הזה לבלתי מזיק ולהסתלק בלי להתגלות.

אבל במאה העשרים ואחת, לא משגרים את בונד, המשימה נמסרת לידיה של תולעת מחשב עדינה ומאד מתוחכמת, עוגיה של תוכנת מחשב הנקראת סטקסנט, אשר בשנה האחרונה לא רק חיבלה בתוכנית הגעין האיראנית אלא אף גרמה חשיבה מחודשת עצומה של נושא אבטחת מחשבים בכל העולם.

סוכנויות מודיעין, חברות לאבטחת מחשבים ותעשיות גרעיניות ניסו לבחון את התולעת, מאז שהתגלתה ב-ביוני על ידי חברה מבלרוס, שהיו לה עסקים עם איראן. ומה שהם גילו, לפי שון מק-גורק, המנהל בפועל של המחלקה להגנת המולדת, של בטחון הסייבר והתקשורת הלאומיים, הוא "שינוי כללי המשחק".

המבנה של התולעת הינו כה מתקדם, היה זה "כאילו הגיע מטוס חמקן F-35 אל שדה הקרב של מלחמת העולם הראשונה", אומר רלף לנגנר, מומחה המחשבים אשר היה הראשון שהשמיע את האזעקה בנוגע ל-סטקסנט. אחרים קראו לזה "וירוס המחשב החמוש" הראשון.

לומר בפשטות, סטקסנט מתקדם באופן שלא ייאמן, זו תולעת מחשב בלתי ניתנת לגילוי אשר נדרשו שנים כדי לבנותה, ותוכננה לקפוץ ממחשב למחשב עד למציאת המחשב תוכנת ההפעלה המוגנת הספציפית שאותה היא נועדה להשמיד: תוכנית העשרת הגרעין האיראנית.

המטרה נראתה לכאורה כבלתי חדירה, היא נמצאה כמה קומות מתחת לפני הקרקע, ולא היתה מחוברת לרשת הכלל עולמית WWW. המשמעות היתה שהיה על התולעת סטקסנט לפעול כסוג של טיל שיוט מחשבי: כאשר עשתה את דרכה דרך מחשבים בלתי מחוברים, היה עליה לגדול ולהסתגל לאמצעי אבטחה ולשינויים אחרים, עד שהגיעה לזה שיביא אותה אל תוך המתקן הגרעיני.

כאשר סוף סוף מצאה את מטרתה, היה עליה לעשות עליה מניפולציה בסודיות ולהביאה להתפשרות עד כדי הפסקת פעולתה הרגילה.

ולבסוף, אחרי שמשימה זו הושגה, היה על התולעת להשמיד את עצמה בלי להשאיר עקבות.

אנו למדי כי זה מה שקרה במתקני הגרעין האיראניים - הן בנתנז, שבו נמצאים מערכות הצנטריפוגות המעבדות אורניום לדלק גרעיני, ובמידה פחותה יותר, ב-בושהר, תחנת הכח הגרעינית של איראן.

ב-נתנז, במשך קרוב ל-17 חדשים, סטקסנט עשתה את דרכה בשקט אל תוך המערכת וחיפשה את מטרתה, רכיב מסויים - ממיר התדירות, שיוצר על ידי יצרנית הציוד הגרמנית סימנס, המווסת את מהירות הסיבוב של הצנטריפוגות, המשמשות לייצור הדלק הגרעיני. התולעת השתלטה על מהירות הסיבוב של הצנטריפוגות, וגרמה להן לפרוץ בבת-אחת בסיבובים מהירים ביותר, שרק גרמו להן נזק, אך לא השמידו אותן. התולעת הסוותה את השינוי הזה במהירות, ולא אפשרה לתופעה זו להתגלות על מסכי הבקרה.

ב-בושהר, בינתיים, מערכת תוכנה סודית שניה, אשר לנגנר מכנה "ראש קרבי דיגיטלי", כוונה אל עבר טורבינת הקיטור המסיבית של תחנת הכוח שנבנתה על ידי הרוסים.

להלן תיאור האופן בו פעלה התולעת, על פי המומחים שבחנו אותה:

המתקן הגרעיני ב-איראן פועל תחת מערכת אבטחה של "מרווח אויר", כלומר - אין לו חיבור לרשת, ובכך הוא מובטח בפני חדירות מבחוץ. סטקסנט תוכנן ונשלח אל תוך סביבת תחנת הכוח הגרעינית האיראנית ב-נתנז - כיצד זה נעשה, כנראה שלעולם לא נדע - כדי לזהם מספר מחשבים בהנחה כי מי מבין העובדים בתחנת הכוח אשר יקח אתו עבודה הביתה, על גבי כונן פלאש, יקלוט את התולעת ויביא אותה עמו בשובו אל תחנת הכוח.

ברגע שהתולעת היתה בתוך תחנת הכוח, הצעד הבא היה לגרום לכך שמערכת המחשב שם תתן בה אמון ותאפשר לה להיכנס לתוכה. דבר זה הושג על ידי כך שהתולעת הכילה "אישור דיגיטלי" שנגנב מ-ג'יי-מיקרון, חברה גדולה בפארק תעשייתי ב-טייוואן. (כאשר התולעת נתגלתה מאוחר יותר, היא במהירות המירה את ה"אישור הדיגיטלי" המקורי באישור אחר, שאף הוא נגנב מחברה אחרת - ריאלטק, שנמצאת אף היא במרחק כמה דלתות מן הקודמת, בפארק התעשייתי ב-טייוואן).

ברגע שהותרה חדירתה, התולעת הכילה ארבעה אלמנטים של "יום אפס", במטרתה הראשונה - מערכת ההפעלה "חלונות 7" - אשר פיקחה על התפעול הכללי של תחנת הכוח. אלמנט "יום אפס" הוא אלמנט נדיר בעל ערך פגיעות רב במערכות מחשב, שניתן לנצלו רק פעם אחת. שניים מגורמי הפגיעות היו ידועים, אבל השניים האחרים לא נתגלו מעולם. מומחים אומרים כי שום פורץ מחשבים (האקר) לא היה מבזבז אלמנטים של "יום אפס" בצורה כזאת.

אחרי שחדרה למערכת ההפעלה "חלונות 7", התוכנה התכוננה אל "ממירי התדירות" המריצים את הצנטריפוגות. כדי לעשות זאת היא השתמשה במפרטים של יצרן הממירים. אחד מהם היתה וקון, חברה פינית, אחרת היתה פראו פאייה, חברה איראנית. מה שמפתיע את המומחים בשלב הזה היא העובדה שהחברה האיראנית היתה כל כך סודית שאפילו הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית לא ידעה עליה.

התולעת גם הכירה את מערכת הבקרה המסובכת, שהפעילה את הצנטריפוגות, שנבנתה על ידי סימנס, היצרן הגרמני, ובמפתיע גם

ידעה כיצד מערכת זו עובדת וכיצד להסוות בפניה את פעילות התולעת.

בהסוותה את עצמה בפני מערכת האבטחה ומערכות אחרות של תחנת הכוח, התולעת ציוותה אז על הצנטריפוגות, להסתובב במהירות קיצונית, ואז להאיט בפתאומיות. פעולה זו גרמה נזק לממיר התדירות, לצנטריפוגות ולמיסבים, ואף פגמה באורניום שבתוך הצנורות. הדבר אף גרם למהנדסי הגרעין האיראניים לא להבין מה השתבש, כיוון שהבדיקות הממוחשבות לא נתנו חיווי על פעולה משובשת כלשהיא במערכת ההפעלה.

ההערכות הן כי פעילות זו נמשכה יותר משנה, בהותירה את התכנית האיראנית בתוהו ובוהו. ותוך כדי פעילותה, התולעת התפתחה ואימצה את עצמה לתוך קרבי המערכת. וכאשר חדרו תולעים חדשות למערכת, הן נפגשו עם התולעת הקיימת ותחכומן התעצם.

תוך כדי כך, התולעים דווחו לאחור אל שני שרתים שכנראה הופעלו על ידי סוכנויות המודיעין, אחד ב-דנמרק והשני ב-מלזיה. השרתים עקבו אחרי התולעים וחדלו לפעול ברגע שהתולעים חדרו ל-נתנז. המאמצים שנעשו מאז כדי לאתר את השרתים האלה, עלו בתוהו. ענין זה נמשך עד יוני בשנה האחרונה, כאשר חברה ב-בלרוס, הקשורה עם תחנת הכוח האיראנית ב-בושאר, גילתה את התולעת באחת ממכונותיה. היא מיידית הדביקה הודעה ברשת המפוקחת על ידי מומחי אבטחת מחשבים בכל העולם. באופן רגיל, מומחים אלה היו מתחילים מיד לחפש את מקור התולעת ולנתח אותה, במגמה למצוא רמזים שיעידו על מקורה ועוד פרטים נוספים.

אבל, זה לא קרה, כיוון שתוך דקות כל אתרי האתראה הותקפו והיו בלתי פעילים למשך 24 שעות.

"נאלצתי להשתמש בדואר-אלקטרוני כדי לשלוח הודעות בענין זה, אבל לא הצלחתי להשיג איש. מי שייצר את התולעת, קיבל כך יום שלם כדי לסלק את כל העקבות והרמזים אשר היו עלולים להוביל למקור התולעת", לפי אריק באייאר, מומחה אבטחת מחשבים, אשר בחן את סטקסנט "אין פורץ מחשבים (האקר) שיכול לעשות זאת".

מומחים, כולל מפקחים מטעם הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית, אומרים כי, למרות ש-איראן טוענת ההיפך, התולעת הצליחה במשימתה: גרימת מבוכה בקרב מהנדסי הגרעין ה-איראניים והפסקת תכנית הגרעין שלהם.

בגלל הסודיות האופפת את תכנית הגרעין ה-איראנית, איש אינו יכול להיות בטוח בדבר היקף הנזק שנגרם. אבל מקורות בתוך איראן ובמקומות אחרים אומרים כי תכנית הצנטריפוגות ה-איראנית פעלה הרבה מתחת לקיבולת שלה וכי העשרת האורניום דרכה במקום בעת שהתולעת חדרה למתקן התת-קרקעי. רק 4,000 מתוך 9,000 צנטריפוגות אשר, כפי הידוע, נמצאות בידי איראן, הופעלו למעשה. יש החושדים כי הסיבה לכך היא הצורך הקריטי להחליף את הצנטריפוגות שנפגעו.

גם המספר המוגבל של הצנטריפוגות שהיו בשימוש התדלדל לבערך 3,700 יחידות, בגלל בעיות הכרוכות בהפעלתן. מפקחי הסוכנות הבינלאומית לאנרגיה אטומית אומרים כי החבלה מסבירה היטב את האיטיות של תכנית הגרעין, אשר הם ייחסו אותה לרמת הייצור הירודה של הציוד ולבעיות ניהול. בעת שה-איראנים נאבקו בעיכובים, הם החלו לחפש אחר סימנים לחבלה. דיווחים בלתי מאושרים מתוך איראן מעידים כי העומד בראש תחנת הכוח פוטר זמן קצר אחרי שהתולעת עשתה את דרכה אל תוך המערכת והחלה ליצור בעיות טכניות, וכי כמה מדענים אשר נחשדו בריגול נעלמו או הוצאו להורג. סוכני מודיעין הנגד החלו לעקוב אחר ההתקשרויות בין המדענים בשטח, תוך יצירת אוירה של פחד ופרנויה.

איראן טוענת בנוקשות כי תכנית הגרעין שלה לא נפגעה על ידי התולעת. אבל בעת שהיא טוענת כך היא אישרה כלאחר-יד כי מתקני הגרעין שלה הוחלשו. כאשר חאמיד אלפור, ראש חברת המידע הטכנולוגי הלאומית, הודיע בספטמבר כי 30,000 מחשבים איראניים נפגעו על ידי התולעת, אבל מתקני הגרעין בטוחים, הוא הוסיף כי בין המחשבים שנפגעו היו מחשבים אישיים של מדענים במתקני הגרעין. מומחים אומרים כי לא יתכן ש-נתנז ו-בושאר נצלו מן התולעת, אם מחשבים של המהנדסים שלהם נפגעו.

"הבאנו זאת לתוך המעבדה שלנו כדי לחקור את זה, ועל אף אמצעי הזהירות שנקטנו זה נפוץ לכל מקום במהירות שלא תיאמן", אומר ביירס. "התולעת תוכננה לא להשמדת המתקנים אלא להפוך אותם לבלתי יעילים. על ידי שינוי מהירויות הסיבוב, המיסבים (של הצנטריפוגות) מתבלים במהרה, ונוצר צורך להחליף ולתקן את הציוד. שינויי המהירות גם משפיעים על איכות האורניום המעובד בתוך הצנטריפוגות, תוך יצירת בעיות טכניות ההופכות את המתקן לבלתי יעיל", הוא הסביר.

במלים אחרות - התולעת תוכננה כך שתאפשר לתכנית האיראנית להימשך, אך לא להצליח, כלי לדעת לעולם מדוע.

לפי דייויד אולברייט מן המרכז למחקרים אסטרטגיים ובינלאומיים, פגיעה נוספת שניתן לייחס לתולעת היא העובדה "שחייהם של המדענים העובדים במתקן הפכו להיות לגיהינום בגלל סוכני המודיעין הנגדי שהובאו אל תוך המתקנים" כדי ללחום בפירצה. באופן אירוני, גם אחרי גילויה, התולעת הצליחה בהאטת המאמץ האיראני הידוע לבניית נשק אטומי. לנגר אומר כי מאמצי האיראנים לנקות את המערכת שלהם מן התולעת "יימשכו כנראה עוד שנה עד לסיומם" ובמהלך זמן זה המתקנים לא יוכלו לפעול באופן רגיל, בכל מקום.

אבל, ככל שיכולות התולעת נעשות מובנות, הגאוניות והמסובכות שבה יצרו שאלה מעוררת תמיהה: מי עשה זאת?.

הספקולציות בדבר מקורה של התולעת התמקדו בתחילה על פורצי מחשבים (האקרים), או אפילו על חברות המנסות לשבש את המתחרים שלהן. אבל, ככל שהמהנדסים הצליחו לפרק לנתחים את התולעת, הם למדו לא רק את עמקותה של התוכנה, את מכניזם ההתכוונות המסובך שלה (למרות שזיהמה יותר מ-100,00 מחשבים, היא גרמה נזק רק ב-נתנז), הכמות העצומה של עבודה שהושקעה בה - לפי הערכת מיקרוסופט יצירת התולעת דרשה 10,000 ימי עבודת אדם - ואודות מה שהתולעת ידעה, הרמזים צמצמו את מספר השחקנים הבאים בחשבון ליצירת דבר כזה, לכדי קומץ בלבד.

"זוהי משימה שמדינה-אומה בונה, אם האפשרות השניה העומדת בפניה היא ללכת למלחמה", כתב יוסף ווק, מומחה אבטחה ישראלי. ביירס יותר בטוח - "זהו נשק צבאי", הוא אומר.

מומחים אשר בדקו את התוכנה מאמינים עתה כי הרבה ממה שהתולעת "ידעה" ניתן היה להשיג רק על ידי התאגדות של סוכנויות מודיעין מערביות.

מלכתחילה הופנו כל העיניים לעבר סוכנויות המודיעין של ישראל. מהנדסים שבדקו את התולעת מצאו "רמזים" שהצביעו לעבר מעורבות ישראלית. במקרה אחד הם מצאו את המלה "מירתוס" (Myrtus) משובצת בתוך התוכנה וטענו כי זו היתה התיחסות ל-אסתר, הדמות התנ"כית אשר הצילה את המדינה היהודית העתיקה מידי הפרסים. אבל מומחי מחשב אומרים שסביר כי "מירתוס" היא התיחסות כללית ל"מסופים המרוחקים שלי" (My RTUs = My Remote Terminal Units).

לנגר טוען כי אין סוכנות מודיעין מערבית אשר יש לה את המיומנות להצליח במבצע כזה לבדה. התשובה המתקבלת ביותר על הדעת,

לדעתו, היא קיום של התאגדות (קונסורציום) של סוכנויות מודיעין העובדות ביחד כדי לבנות את פצצת הסייבר הזו. הוא טוען הוא כי מאד סביר כי השותפים הם ארצות הברית, בגלל יכולתה המקצועית ליצור את הוירוס, גרמניה, משום שללא הנדסת הפירוק של מוצר של סימנס יצירת הוירוס הזה היתה נמשכת שנים, ו-רוסיה, בגלל היכרותה הן עם המפעל הגרעיני ה-איראני והן עם המערכות של סימנס.

אך, קיים רמז אחד שנותר בתוך התוכנה אשר עשוי לספר לנו כל מה שאנו צריכים לדעת.

משולב בחלק אחר של התוכנה קיימת התייחסות בשפת מחשב מקובלת, אבל זו מאויתת בצורה שגויה. במקום לומר "DEADFOOT", מונח שנלקח מטייסים שפירושו כשל במנוע, בתוכנה זו המונח נכתב בצורה זו "DEADFOO7".

אכן, 007 חזר - כתולעת מחשב...

שו"ת חורף
הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלה: האם נפלה הכרעה הלכתית לגבי התולעים שבהרינג?

תשובה: תשובה מאת הרב צבי אראלי מומחה בתחום הכשרות:

בטור יו"ד סימן פ"ד ובשולחן ערוך שם סעיף ט"ז נפסק: "כל התולעים הנמצאים בדגים, במעיהם אסורים, בין עור לבשר או בתוך הבשר מותרין".

טעם הדבר: התולעים הנמצאים במעיים 'מעלמא אתו' - באו מבחוץ עם מזונו של הדג ואסורים משום 'שרץ המים', אך התולעים שנמצאים בבשר הדג מותרים כי נוצרו בדג ולא פירשו ממנו, ותולעת שלא פירשה מותרת כמו תולעים שנוצרים בגבינה.

הכוונה במילים 'נוצרו בדג' היא: הייתה ביצה בדג, הביצה בקעה ויצאה ממנה תולעת, ותולעת זו לא פירשה מהדג ולכן היא מותרת.

מחזור החיים של תולעים כך הוא: על ידי תולעת נקבה ותולעת זכר נוצרת הפריה ועל ידי כך נוצרת ביצה שבתוכה זחל ויוצאת תולעת וחוזר חלילה.

מסתבר - שבתולעי הדגים יש שני סוגי מחזורי חיים. מחזור חיים אחד שאכן מתאים לשולחן ערוך (שעליו השולחן ערוך מדבר) שהדג בלע ביצת תולעת, והביצה כבר הייתה מופרית, או שהוטלה והופרתה במעי הדג - הביצה מתבקעת והתולעת יוצאת מבלי שפירשה למים. וזוהי תולעת שלא פירשה, מאחר והתבקעה במעי הדג עצמו[א].

מתברר - שקיים מחזור חיים שונה של תולעי דגים. מחזור זה מבוסס על תולעת שפירשה מהדג. התולעים (הזכרים והנקבות) מגיעים לבגרות במעיי כלבי ים או דולפינים (יונקים), הנקבה מטילה ביצים מופרות המופרשות עם הצואה של היונקים. הביצה המופרת בוקעת במים וממנה יוצאת תולעת מיקרוסקופית 0.05 מ"מ שנקראת (L1) שרימפסים קטנים אוכלים אותה ואז היא מתפתחת בתוכם עד לגודל של 2 ס"מ והורגת אותם. הדגים בולעים את השרימפסים האלו אך את התולעים שבתוכם קיבת הדג לא מעכלת. התולעת הזאת שכבר גדולה (L2) מנקבת את מעי הדג ונכנסת לבשר הדג, שם היא יוצרת מעין כיסים מוגלתיים בבשר הדג (התולעים בשלב הזה הם בגודל 2 ס"מ - שקופים). מאחר והביצה התבקעה והתולעים יצאו למי הים, הם נחשבים כתולעים שפרשו. קוראים לזה "אניסקיס" כלומר - טפיל שבא מבחוץ.

אחת ההוכחות לכך היא בדגי הסלמון, יש גידול מאוד גדול של סלמון בצ'ילה - דרום אמריקה (רוב הסלמון בארץ מגיע משם) ושם מגדלים אותם בשתי צורות, אחת באופן טבעי בתוך הים והשנייה בכלובים בתוך הים. הסלמונים שבים ללא כלובים אוכלים מה שהם מוצאים ובהם יש את התולעים הבעייתיים ('אניסקיס'). ואילו אלו הגדלים בכלובים ואוכלים את מה שמאכילים אותם ולא את מה שיש בים, אין בהם 'אניסקיס'.

הבעיה היא למעשה ברוב סוגי הדגים, כולל "הרינג".

פוסקים חשובים התירו תולעים אלו (תשובותיהם פורסמו בין השאר בכתב העט התורני "אור ישראל- מונסי").

בקצירת האומר נאמר: 'אבותיהם של התולעים' הרב פסח אליהו פאלק בעל מחבר ספר שו"ת 'מחזה אליהו' והרב משה ויא טוענים כי אין לנו אלא דברי השולחן ערוך וגם המדענים לא מדברים כולם כאיש אחד.

החזיק אחריהם להתירא הוא הרב משה לנדא אב"ד בני ברק במאמר שפרסם בכתב העט "פעמי יעקב" (גיליון אלול תש"ע).

מאידך טוען הרב שניאור רווח (מהמכון למצוות התלויות בארץ), וכי החי יכול להכחיש את החי, אם אכן רואים את מחזור החיים הבעייתי איך נתיר זאת.

קולמוסים רבים נשתברו בעניין זה, כל המעוניין לקבל את כל המאמרים בעניין יפנה למייל erelizvi@gmail.com.

א - בנושאי הכלים של השו"ע כתוב שתולעת במוח זה ודאי בא מבחוץ. הקיצור שולחן ערוך (סימן מ"ו סעיף מ"ג) כותב על תולעים בדגים שחייבים בדיקה וזה לשונו:'בתוך הדגים נמצאו לפעמים תולעים במוח או בכבד או במעיים או בפה או באזנים ובפרט בדג הנקרא 'העכטו' יש בו תולעים דקים וארוכים, ובמקום השכיח צריכין בדיקה, וכן בהרינג [דג מלוח שכיח בתוך החלב תולעים דקים וצריכין בדיקה. ויש מקומות שיש על הדגים מבחוץ אצל הסנפירין וגם על הסנפירין ובתוך הפה ואחורי האזנים שרצים קטנים מאור והם עגולים כעדשה, וצריכין לבדוק שם ולגררן היטב'.

שביבים / שאול שיף

אדר א' לקחי החודש הנוסף

השנה היא שנה מעוברת, ול-12 חדשי השנה מצטרף חודש נוסף, חודש שלושה-עשר, והוא - חודש אדר א'.

הנימוק הפשוט לתוספת חודש בשנה, אחת למספר שנים, הוא כפי שכותב הרמב"ם ב"משנה תורה", בראש הלכות קידוש החודש: "חדשי השנה הם חדשי הלבנה... והשנים שאנו מחשבים הם שני החמה... וכמה יתרת שנת החמה על שנת הלבנה? - קרוב מאחד עשר יום, לפיכך כשיתקבץ מן התוספת הזאת כמו שלושים יום... מוסיפין חודש אחד, ועושים אותה השנה שלשה עשר חודש, והיא הנקראת שנה מעוברת".

לאמור: מצד אחד אנו מונים כל חודש בחודשו לפי הירח (ה"נולד" מחדש מדי תקופה של פחות משלושים יום). ומצד שני אנו מונים את השנים לפי החמה, (שלפי זה כל שנה מונה 365 ימים). בין התקופה המכילה הצטברות של 12 חדשי לבנה (דהיינו - שנת לבנה) לבין שנת החמה קיים הפרש של 11 יום. משום כך מוסיפים חודש אחת ל-2-3 שנים, שכן אם לאו עשוי לחול חג הפסח - בחורף, ואילו התורה אמרה: "שמור את חודש **האביב**", וכך גם חג הסוכות צריך להיות **"חג האסיף"**.

לפי החישובים יוצא שבשנה מעוברת משלימים את כל הפיגור שהצטבר ביחס לשנות החמה, ואף נותנים "מקדמה" ומתקדמים יותר מן ההפרש כדי להשיג ולקדם את הפיגור הצפוי. כך משיגים השוואה מוחלטת, אחת ל-19 שנים, בין שנת החמה לשנת הלבנה.

כל תופעה בטבע מהווה תוצאה של תופעה רוחנית דומה, המהווה שורש ומקור לביטוי הגשמי שלפנינו. כלומר התרחשות בעלת תוכן רוחני גורמת תופעה גשמית בטבע. זו הסיבה שמכל תופעה טבעית -גשמית עלינו ללמוד לקח, על-ידי כך שנחפש את המשמעות של הדבר. מכאן הוראה הבעש"ט הק' שכל דבר שיהודי רואה או שומע מהווה הוראה בעבודתו את קונו.

המשמעות הרוחנית של התופעה של שנה מעוברת היא פשוטה בתכלית: עלינו, עתה במיוחד, להשלים את כל הפגמים, למלא את כל החסר, לתקן את כל הליקויים ולהדביק את כל הפיגורים - בתפקידינו הרוחניים. כלל גדול קיים בעבודת ה': "אין מקרה אבוד", כל פיגור בעבר ניתן להדביק ולהשיג. אין, איפוא, להתייאש ממצבנו הרוחני הירוד: אנו מסוגלים - ולכן חייבים, כמובן - להשלים את כל מה שהחסרנו בלימוד התורה, בתפלה, בגמילות חסדים ובקיום המצוות. במיוחד עלינו ללמוד לקח זה בשנה מעוברת, ובחודש הנוסף, החודש שלנו.

ולא זו בלבד, אלא - כפי שזה לגבי התופעה של ה"עיבור" - אפשר וצריך גם לא רק להדביק את הפיגורים של העבר והשלימם, אלא גם להוסיף במעשים טובים, יותר מן הרגיל, על חשבון העתיד, כ"מקדמה" לימים יבואו. הדבר מתאים גם לידוע שבעלי תשובה גדולים מצדיקים, בכך שעבודתם היא "בחילא סגיא" (בתוספת כוח). אף אנו כאן נוסיף כוח, למרות ובגלל ליקויי העבר, ונגביר חיילים בעבודת ה', בתוספת תורה ומצוות על חשבון העתיד. וכיוון שהקב"ה דורש זאת מאתנו - הוא מעניק לנו כוחות ואפשרויות לבצע כל זה בשמחה ובטוב לבב.

הוראה נוספת ישנה מן השנה המעוברת, שהיא כאמור, שילוב שנת החמה ושנת הלבנה: החמה היא בבחינת "משפיע", והלבנה בבחינת "מקבל". פעמים עלינו לקבל, ולקלוט שפע והשראה רוחנית ממקורותינו ורבותינו, ופעמים - או בד בבד - עלינו להיות משפיעים, ולהעניק גם לזולת מן השפע הרוחני. שתי הבחינות חייבות להשלים זו את זו, על-ידי כך ששתיהן תהיינה בשלימות ובמלוא המדה, עד שיושוו זו לזו...

על כל אחד מאתנו לקבל ככל האפשר מן התורה, ולהצטייד בשפע רוחני של תורה ומעשים טובים, לקבל ממשה רבנו, אשר "תורה ציווה לנו משה", ומאתפשטותיה דבכל דרא ודרא (=התפשטותו שבכל דור ודור), ובד בבד להשפיע על הזולת, על כל מי שרק אפשר להגיע אליו, לקרבו אל התורה ואל המצוות. נצטווינו: "ואהבת לרעך כמוך", ולכן עלינו לדאוג גם לטובתו של הזולת, הן ברוחניות וכן בגשמיות. כבר אמרו חז"ל: "הוי אוהב את הבריות, ומקרבן לתורה", אפילו כאלה שלא נראית בהם כל מעלה מלבד היותם נבראים ע"י הקב"ה, ולכן נקראים בכינוי "בריות", גם אותם יש לאהוב ולקרבם לתורה.

כבר הובטחנו שבסוף הגלות - "ישראל עושים תשובה, ומיד הם נגאלים". כל פעולותינו יביאו לתשובה מלאה, במעשה בפועל, וכן - לגאולה שלימה ומיידית, משיח מיד!!!

הרעיון מיוסד על מכתב של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע, ו' תשרי ה'תשל"ח.

(הגר"י גערליצקי שליט"א רב מרכז תל-אביב
ושליח הרבי מליובוויטש לתל אביב רבתי)

זהב וכסף ונחושת

אדמו"רים לבית רוז'ין ולא רק הם, נוהגים היו לומר בשבתות פרשיות המשכן, כי "בשמים מתנהל לו יריד גדול של זהב וכסף ונחושת והשאלה היא מי יזכה בהם". ואנו נספר לכם על תגליות הזהב של היעב"ץ (יעקב בן צבי), הלוא הוא רבי יעקב עמדין זי"ע.

המובא להלן נכתב על שולי כרכי הש"ס שהיה ברשותו. כיום ידוע שהיעב"ץ העתיק את כל הגהותיו אל תוך כרכים מיוחדים שבהם הוא סידר את חידושיו, ואף נקב בשם מיוחד להגהות אלו: "קולן של סופרים". כתב היד של 'קולן של סופרים' נמצא היום בספריית הבודליאנה שבאוקספורד, ואיכשר דרא שהוא גם הודפס ב'הגהות וחידושים' שבסוף הש"ס הוצאת וגשל.

וכך כתב על תופעה פלאית, זהב הצומח מן האדמה: "מקצת ומעין זה הפלא נמצא גם היום במחוז טאקייא, לפעמים מוצאים גרגרי זהב בתוך הענבים הגדלים בהר שם. אף חוטי זהב גדלים על גביהם מבחוץ, כך הגידו לי רבים בני סמכא שראום בעיניהם. גם ידוע במחוז ראוואוי במדינת אונגרין צומחים מן בדי זהב, עוד הוגד לי ושמעתי שנפל בערימת חיטים שבולת של זהב שקנה אותה יהודי אחד וממנה נתעשר, ספרוהו לי כדבר מפורסם בין אנשים נאמנים".

עינינו הרואות כי העדויות שהגיעו ליעב"ץ מתמקדים בארץ הונגריה המפורסמת בכרמי הענבים שבה, ובפרט מחוז טוקאי אשר היינות המשובחים המיוצרים בו שמעם הולך בכל המדינות וטיבם נודף מסוף העולם ועד סופו. ולא רק בטוקאי הכרמים היו מכרה זהב אלא גם בשדות של אנשי מחוז ראוואוי ההונגרית צמח סוג של בדי זהב

וארץ הונגריה צהלה ושמחה. יש מקום להניח כי שמועות אלו על הזהב הצומח בשדות הונגריה שמע היעב"ץ בעת היותו בהונגריה.

בספרו האוטוביוגרפי 'מגילת ספר' (וורשא תרנ"ז עמוד 86) מספר היעב"ץ על אישיות מפוקפקת בשם 'גבריאל ווימפא בברעסלוי' אשר הוליך אותו שולל ומכר לו אבנים טובות ומרגליות במחיר גבוה עשרת מונים ממחירם האמיתי העובר לסוחר. על הטרגדיה הפיננסית והנפשית אותה מגדיר היעב"ץ: "מקרה קשה עבר עלי שם, הייתי בסכנת גוף וממון גדול מאוד, ויוציאני ה' למרחב ויחלצני מפח יקוש", הוא מספר בהרחבה כדרכו.

ניתן לשער כי למרות שהוא מכנה את ההונגרים בתואר: "עם אשר לא ידעתי ושפה אחרת לא הכרתי ולא ידעתי לשונם" הרי שעם החכמים ונשואי הפנים שבה הוא דווקא כן מצא שיחה משותפת. ואולי מהם הוא שמע את אותה שמועה יפה על הזהב הצומח בכרמי הונגריה ושדותיה.

(הנחמדים מזהב להרב ישראל דנדרוביץ)

קדוש קדוש קדוש

והמתפרסם להלן יובן אחרי קריאת הדברים פעמיים-שלוש:

"מצאתי כתוב בשם הרב הגדול מוהר"ר אברהם עפשטיין ז"ל בק"ק בריסק דליטא בזו הלשון: בראש חודש אדר שנת שע"ה חלמתי חלום שנשאתי ונתתי בישיבה גדולה לידע עניין הקדושה שאנו אומרים ג' פעמים 'קדוש קדוש קדוש', ואין אנו אומרים 'ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו' עד אחר פעם ג'. ונתגלה לי הטעם, כי ג' פעמים קדוש, הם נגד ג' בניני בית המקדש, והוא, כי בכל פעם שנבנה בית המקדש היתה הקדושה ביחוד בזיווג אחד, והקליפה נפרדת כל חד מחברתה, ושורש הקליפות הם 'ד' מאות אישׁ' שהיו עם עשו הרשע, בית עשו לק"ש (והיה בית יעקב אש... ובית עשו לקש / עובדיה א' - ש.ש.) גימטריה ד' מאות (ק"ש- ש.ש.), וזהו תיבת 'קדוש', תיבת ד"ו באמצע שהיה זיווג הקדוש. ד"ו פירוש: ד"ו פרצופים, תפארת ומלכות בזיווג, ותיבת ד"ו גם כן פירשו חז"ל לשון זיווג, 'טב למיתב טן ד"ו מלמיתב ארמלו', ותיבת ק"ש שהן הקליפות נפרדות, ק' בתחילת התיבה, ש' בסופה, וזהו נגד בנין בית ראשון שהיה כן הקדושה בחיבור והקליפה בפירוד ואחר כך נחרב בעוונותינו, ועל כן אין מקום ראוי לומר מיד אחר זה 'ה' צבאות' כו', ואחר כך פעם ב' קדוש נגד בית שני שהיה גם כן הקדושה בחיבור והקליפה בפירוד כנ"ל, ונחרב גם כן בעוה"ר ואין אנו יכולים לומר אחר זה 'ה' צבאות' כו', קדוש פעם ג' שיבנה בית המקדש במהרה בימינו בפעם ג', ויהיה הקדושה ביחוד וחיבור, הקליפה תתפרד ותתבער מן העולם, ובגין זה יהיה בנין עולם שייך לומר אחר זה 'ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו', והוא נבואה קטנה.

(אור צדיקים למהר"מ פפירש, אות מח, בשמו).
("ונחזה בך" / הוצאת יריד הספרים)

"הושיענו"

"מצאתי כתוב להרב הגדול כמהר"ם בעל ספר "מאמר מרדכי", מר אביו של הרב הגדול "חשק שלמה" על הטור, העומד היום על מזבח הדפוס, מטהרת ידו יד הקודש וזה לשונו: בליל א' ג' לחודש סיון ה'תכ"ך וארא בחלומי ספר אחד כתוב לאמר שכל האומר הושיענו וכו', קודם ברכת המזון, אינו רואה פני גיהנם. ואמרתי בחלומי דהיינו הושיענו שאנו אומרים בכל יום אחר המזמור, ומאז והלאה נהגתי לומר המזמור שבכל יום עם הושיענו וכו' קודם ברכת המזון, עד כאן לשונו, אות באות תיבה בתיבה."

(כנ"ל, ר"ח פאלאגי' בספרו כף החיים, סימן כ"ד אות נ"ד)

שגיאות מי יבין

בגיליון הקודם ייחסתי את ה"באר היטב" לחפץ חיים. עוד טרם הפצה העיר לי על הטעות מורי ורבי הרב שבתי יגל שליט"א ותיקנתי ברגע האחרון אצל המעצב. אלא שלתוכנת המשלוח שלחתי בהשגחה פרטית את הגיליון הלא מעודכן רח"ל והוא רחום יכפר עוון. ועדיין לא ברור לי איך נכנס לראשי שאת באר היטב כתב החפץ חיים?

יברכך ה' מציון

את המלחין מעומק נשמתו, חמדת לבבי, אהוד בר-לוי, כינו בעבר "המלחין ההסדרניק". בינתיים זרמו מים רבים בירדן ההררי וההסדרניק הקים משפחה ב"ה ויוצא להביא לחמו בזיעת אפו ומוחו. תקופה די ממושכת נדם, ועכשיו מצאתי בתיבת הדואר דיסק הנושא את הכותרת: יברכך ה' מציון / הלחין ושר אהוד בר-לוי. כמה שמחתי. יש בו בדיסק מכל טוב הארץ: שהשלום שלו, קול ברמה, יברכך ה' מציון, השיבנו, אב הרחמים, ובחודש השביעי, מי כמוך, ברכנו אבינו. (עיבודים, נגינה ועריכה דיגיטאלית: ראלף לויטן). חומרים מאוד מעניינים ויחודיים.

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדוא"ל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
טל. 052-7723288
אימייל. gilwein26@012.net.il